

1 TEORIA (LUONNOS)

Tässä luvussa määrittelen ensin tutkimuksen keskeiset käsitteet sekä käsittelen digitalisaatiota ja sen markkinoitumista koulun kontekstissa. Lopuksi tarkastelen koronaviruksen vaikutuksia koulutukseen ja koulutusteknologiaan.

1.1 Keskeiset käsitteet

Digitalisaatio on konseptina laaja. Historiallisessa mittakaavassa digitalisaatiosta voidaan puhua Johnsin & Grattonin (2013) mukaan kolmantena teollisena vallankumouksena, joka mahdollistaa työtapojen uudistumisen ja kehittymisen (Johns & Gratton, 2013). Käsitteenä digitalisaatio sisältää useita alakäsitteitä, kuten digitoinnin ja tieto- ja viestintäteknologia.

Bloombergin (2018) mukaan suoraviivaisin digitalisaation alakäsite on digitointi (eng. digitization) (Bloomberg, 2018). Digitoinnilla tarkoitetaan informaation siirtämistä tai muuntamista analogisesta muodosta digitaaliseen muotoon (Tieteen termipankki). Käytännön esimerkki digitoinnista on käsinkirjoitettujen muistiinpanojen siirtäminen verkkoalustalle.

Digitalisaatio tarkoittaa teknologian ja digitaalisten infrastruktuurien laajamittaista integroimista osaksi yhteiskunnan eri osia (Autio, 2017; Randall, Berlina, Teräs & Rinne, 2018, s.3). Digitalisaatiolla ei tarkoiteta pelkästään täysin uuden teknologian lisäämistä eri toimintoihin ja konteksteihin. Randall ja kollegoiden (2018) mukaan digitalisaatio voidaan ymmärtää myös muutosten sarjana jo olemassa oleviin ympäristöihin ja toimintoihin (Randall ym., 2018, s.3). Esimerkiksi olemassa olevaa digitaalista oppimisympäristöä tai sovellusta voidaan kehittää erinäisin päivityksin, jolloin tarvetta korvaavalle tuotteelle ei ole.

Digitalisaatio on yksi suomalaisen kouluinstituution kehitystä ohjaava megatrendi. Digitalisaatiosta koulukontekstissa voidaan käyttää termiä koulutuksen digitalisaatio. Koulutuksen digitalisaatiosta puhutaan niin yksilö- kuin yhteiskuntatasollakin. Entinen pääministeri Juha Sipilä hallituksineen nimesi keskeiseksi koulutuspoliittiseksi tavoitteeksi

niin kutsutun ”digiloikan”, jolla tarkoitetaan pedagogiikan ja oppimisympäristöjen digitalisointia sekä modernisointia (Valtioneuvoston kanslia, 2015, s.17).

Koulutuksen digitalisaatioon suhtaudutaan usealla tavalla ja aiheen ympärillä käytävä keskustelu on kiivasta. Selwyn (2016) määrittelee koulutuksen digitalisaation ympärillä käytävän keskustelun laajasti ”koulutusteknologiapuheeksi” (eng. Ed-Tech Speak) (Selwyn, 2016). Valtioneuvoston kanslia tuotti vuonna 2019 kansallisen tason raportin *Digiajan peruskoulu*. Raportti käsitteli koulutuksen digitalisaation edistystä vuosina 2017 ja 2018. (Piiroinen ym., 2019)

Useasti koulutuksen digitalisaatiota käsitellään positiiviseen, jopa ihannoivaan sävyyn. Erään näkökulman mukaan digitalisaatio välttämätöntä vanhanaikaisen koulujärjestelmän modernisoimiseksi (Ideland ym., 2020, s.10). Lisäksi koulutuksen digitalisaation ympärillä käytävässä keskustelussa esiintyy vuosikausia vanha ajatus, jonka mukaan teknologia muuttaa tai mullistaa koulutuksen perinteisiä toimintatapoja (Selwyn, 2010). Edellä kuvattua koulutuksen digitalisaatiota ihannoivaa ja edistävää puhetta pidetään hallitsevana narratiivina aiheen piirissä (Mertala, 2019; Selwyn, 2016).

Hallitsevaa narratiivia koulutuksen digitalisaatiosta haastavat kriittiset näkökulmat. Viimeisten vuosien aikana koulutuksen digitalisaatiota kriittisesti tarkasteleva narratiivi on kasvattanut osuuttaan aiheen ympärillä käytävässä keskustelussa. Selwyn (2015) luonnehtii kehitystä koulutuksen digitalisaatiota käsittelevän kriittisen analysoinnin hienovaraiseksi renessanssiksi (Selwyn, 2015). Mertalan (2020b) useita näkökulmia tiivistävän määritelmän mukaan kriittisessä narratiivissa ei lähtökohtaisesti vastusteta koulutuksen digitalisaatiota, vaan pyritään tarkastelemaan koulutuksen digitalisaatiota nykyhetkessä ilmiön historia huomioon ottaen. Tarkoituksena on myös haastaa itsestäänselvyyksinä pidettyjä olettamuksia liittyen koulutuksen digitalisaatioon. (Mertala, 2020b)

1.2 Koulutuksen digitalisaation markkinoistuminen

Koulutuksen digitalisaatio on luonut koulutukseen yhä useampia markkinarakoja, jotka kiinnostavat kaupallisia toimijoita. Seppäsen, Lempisen, Nivanahon, Kiesin & Thruppin (2020) mukaan sekä kouluihin myytävien palveluiden ja tuotteiden määrä että yleinen kiinnostus koulutuksen ja oppimisen sektorin liiketoimintaa kohtaan on kasvussa (Seppänen, Lempinen, Nivanaho, Kiesi & Thrupp, 2020, s.2). Digitalisaation luoma jatkuva

teknologian, työtapojen ja prosessien kehitys tuskin vähentää koulutukseen ja oppimiseen kohdistuvia kaupallisia intressejä.

Koulutukseen ja oppimiseen suuntautuvaa liiketoimintaa voidaan kutsua myös edu-bisnekseksi (Seppänen ym., 2020, s.95). Mukaillen Seppästä ja kollegoita sekä Idelandia, Jobéria & Axelssonia käytän kiinnostusta koulutukseen osoittavista kaupallisista toimijoista termiä edu-bisnestoimijat (Seppänen ym., 2020, s.95; Ideland, Jobér & Axelsson, 2020, s.2).

Kaupallisten toimijoiden kiinnostus koulutusta ja oppimista kohtaan ei ole uusi ilmiö. Teräksen, Suorannan, Teräksen ja Curcherin (2020) mukaan toimijoiden kiinnostus alaa kohtaan alkoi 1980-luvun alkupuolella. Aluksi toimijat pyrkivät tuomaan tietokoneita sekä muita digitaalisia laitteita koulutuksen ja oppimisen kentälle. (Teräs, Suoranta, Teräs & Curcher, 2020). Kiihtyneen digitalisaation myötä kiinnostus alaa kohtaan on kasvanut entisestään. Julkisesta koulutuksesta on tullut viime vuosikymmenen aikana keskeinen kohde pääomasijoittajille (Williamson & Hogan, 2020, s.37). Erityisesti alan kasvu- ja tuottopotentiaali kiinnostaa sijoittajia niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018).

Suomessa edu-bisnestä ohjataan erilaisilla laeilla, säädöksillä sekä ohjeilla. Perusopetuslain seitsemännessä pykälässä kielletään koulutuksen järjestämisen taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi (Perusopetuslaki 628/1998, 7 §.). Seppäsen ym. (2020) mukaan yllä mainitun lain pykälän takia koulutuksen yksityistämistä yhteisöille, säätiöille tai yrityksille ei ole Suomessa juuri tapahtunut. He nostavat artikkelissaan esiin myös palveluiden ja tuotteiden myyntiä kouluihin ohjaavan Opetushallituksen ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston muistion kaupallisen toiminnan ja vaikuttamisen säännöistä koulussa. (Seppänen ym., 2020). Muistiossa nostetaan esiin esimerkiksi kuluttajista, tässä tapauksessa oppilaista ja koulun henkilökunnasta, kerättävän datan merkitys yrityksille. Muistiossa kehoitetaan ottamaan kyseinen ulottuvuus huomioon suunniteltaessa opetuksessa käytettävien sivustojen ja ohjelmistojen valintoja (Opetushallitus, 2014, s.8)

1.3 Edu-bisnes ja Covid-19

Edu-bisnestä sekä laajassa mittakaavassa koko nykyhetkeä määrittävä tekijä on koronaviruspandemia. Seuraavaksi erittelen pandemian vaikutuksia koulutukseen ja edu-bisnestoimijoiden toimintaan. Lisäksi käsittelen laajemmin edu-bisnestä nykyhetkessä.

Koronavirus on vaikuttanut koulutuksen järjestämiseen laajamittaisesti ympäri maailman. 2.11.2020 koronavirus vaikutti lähes 600 000 oppilaan koulun käyntiin negatiivisesti. Pandemian puhjetessa keväällä 2020 koronavirus vaikutti yli 1,5 miljoonan oppilaan koulunkäyntiin. (Unesco, 2020) Pandemia on pakottanut koulutusinstituutiot reagoimaan ja toimimaan nopeasti. Tilanne on vaatinut useiden uusien digitaalisten sovellusten ja alustojen nopeaa käyttöönottoa opetuksen mahdollistamiseksi poikkeusoloissa. Teräksen ja kollegoiden (2020) mukaan koulut ja opettajat kelpuuttavat lähes tulkoon kaikki saatavilla olevat digitaaliset vastatakseen etäopetuksen synnyttämiin haasteisiin. Eksponentiaalisesti kasvaneen kysynnän myötä edu-bisnestoimijat ovat tarttuneet tilaisuuteen. (Teräs ym., 2020)

Edu-bisnestoimijat ovat vastanneet kasvaneeseen kysyntään tarjoamalla palveluitaan ja tuotteitaan ilmaiseksi (Williamson & Hogan, 2020; Teräs ym., 2020). Tuotteiden ja palveluiden tarjoaminen ilmaiseksi pandemian aikana ei kuitenkaan ole pelkkää hyväntekeväisyyttä. Edu-bisnestoimijat pandemian aiheuttamista taloudellisista vaikeuksista kärsiviä asiakkaita tavoitteenaan tuotteiden ja palveluiden myynti samaisille asiakkaille tulevaisuudessa (Teräs ym., 2020; Williamson & Hogan, 2020). Teräs ja kollegoineen (2020) tuo esille muutoksen vaikeuden. Kun tietty työkalu tai alusta integroidaan osaksi opetusta, on sen käytöstä vaikeaa luopua (Teräs ym., 2020).